

Kung Magnus och drottning Blankas testamente 1346

av Birgitta Fritz

Den 1 maj 1346 utfärdade kung Magnus Eriksson och drottning Blanka sitt testamente i staden Lödöse. Det skrevs på svenska på pergament. Under hängde kungen, drottningen, ärkebiskopen och tre biskopar samt tolv riddare och två svenner, alla kungens rådsherrar, sina sigill i grönt vax i räckgranna silkesnören. Pergamentsbladet är ovanligt stort och detta exemplar av drottningens sigill det bästa som finns kvar.

Dokumentet är överhuvudtaget välbevarat och sigillerna t.o.m. försedda med medeltida skyddspåsar i tyg. Med sina gåvor till det kloster som kungen och hans arvingar skulle bygga till "Guds och Vår Fru Marias ära" i Vadstena kom testamentet att bli birgittinklostrets grundläggningsdokument. Det skulle visserligen dröja innan klosterbygget kom igång, och mycket av det kungliga gods på olika platser i Götaland som 1346 donerades hann förskingras. Men Vadstena kungsgård med sitt palats återstod, och här började klostret till sist byggas mot slutet av 1360-talet.

I klostrets arkiv kom brevet sedan att få en hedersplats. Det bär signum a i och låg alltså som nr 1 i arkivlåda A; nr 2 var för övrigt kungaparets norska testamente från 1347 med ett stort penninglegat till klostret i Vadstena. Hur viktigt 1346 års brev var för klostret demonstreras tydligt i samband med räfstetinget 1399, året innan Vadstena blev stad. Drottning Margaretas ombud försökte då hävda att Vadstena var gammalt kronogods, som avhänkts kronan. Med hjälp av testamentet, som plockades fram, kunde klosterledningen bevisa att det varit frågan om kungligt privatgods. Både testamentet och ett kung Håkans bekräftelsebrev från 1362 återopas i själva räfstetingsbrevet.

Vid reformationen på 1500-talet drogs klostrets gods och räntor in av kungen och kronan, för då hjälpte varken testamentet eller påvars och biskopars skyddsbrev för birgittinerna. Också arkivet konfiskerades och skulle tillsammans med andra samtidigt förstatligade kyrko- och klosterarkiv med tiden komma att bilda stommen i Riksarkivets

Handwritten text in Old Norse script, likely a testament or legal document. The text is dense and covers most of the page.

Del ur testamentet skrivet på fornsvenska år 1346. Riksarkivet.

medeltidssamlingar. Testamentet ligger idag på sin plats i den stora pergamentsbrevsamlingen, som sedan 1800-talets början är kronologiskt ordnad. År 1865 trycktes det i Svenskt Diplomatarium band V som nr 4069.

Som andra testamenten från denna tid inleds texten med ett konstaterande att inget är vissare än döden och inget ovissare än 'dödens timme'. Sedan kungens skulder betalats med inkomsterna från Sverige 'ovanskogs', alltså norr om Tiveden och Kolmården, skall till det blivande klostret ges en rad uppräknade kungsgårdar, däribland Vadstena och Bjälbo, det senare folkungaättens stamgods. En särskild godsdonation görs till ljus och mässor vid den kungliga graven, som skall placeras mitt på golvet i klosterkyrkans kor. Om koret ännu inte är färdigbyggt när de eller någon av dem dör, skall bisättning ske i sockenkyrkan. Härefter går testamentstexten över till de många altare, främst högaltaret, som kungen avser att inrätta och utrusta med dyrbara gåvor i form av relikier, liturgiska kärl och skrudar. Det bestäms vidare vilka mässor som skall firas och böner som skall läsas vid olika tillfällen. Först sedan allt det som utlovats till klostret blivit uppfyllt får testamentsexekutorerna verkställa testamentet i övrigt.

Donationsmeningen i översättning till modern svenska: Sedan ger vi till klostret, som vi och våra arvingar skall bygga och helt fullborda med Guds nåd i Vadstena till Guds och vår fru Marias ära och där vi båda väljer vår gravplats, ... dit ger vi allt vårt gods, som är Vadstena i Dals härad, Svämb i Ödeshögs socken med Bjälbo i Östergötland, Ed i Skärstads socken i Vista (härad), Häcksnäs (i Länghems socken), Säm (i S. Säms socken), "Nyobek" och Frölunda (i Gällstads socken) i Kinds (härad) i Västergötland, Lundby (i Kölaby socken) i Redvägs (härad), en landbo i Hangelösa (i Hangelösa socken) och tre i Västerplana i Kinne härad med godsens alla landbor, kvarnar och kvarnplatser, skogar och fiskevatten och allt tilliggande när och fjärran utan något undantag på sådant sätt som ett annat vårt brev därom upplyser om.